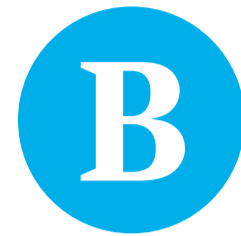

„Vanuit Den Haag hoeven we op dit moment wat betreft duurzaamheid niet veel te verwachten maar lokaal zijn er heel veel initiatieven.”

Karel van der Linden, lid van de beweging Groenkerk p Pagina 13

Better

Biologische teelt

Rijpadenteelt op bedrijf Kollumerwaard

Kollumerwaard | Het biologische bedrijf van proefboerderij Kollumerwaard schakelt vanaf het komende groeiseizoen over op rijpadenteelt. Er wordt gebruik gemaakt van vaste sporen. De verwachting is dat dit leidt tot meer opbrengst, omdat geteeld wordt op onbereiden grond. Hierdoor is de structuur beter.

Enquête

Oentsjerk maakt vaart met verduurzaming

Oentsjerk | De plannen van Oentsjerk om het dorp energieneutraal te maken, zitten in een vergevorderd stadium. Na een enquête worden op korte termijn relatief simpele maatregelen doorgevoerd. Daarna zijn ingewikkelde projecten aan de beurt. p Pagina 13

Maïsresten

DSM gaat geavanceerde biobrandstof maken

Heerlen | DSM gaat samen met het Amerikaanse bedrijf POET biobrandstof maken uit oneetbare resten van maïs. Het Nederlandse speciaalchemiebedrijf is daarmee een van de eersten ter wereld die de zogenoemde geavanceerde of tweede generatie biobrandstof gaat produceren.

2011

Record investeringen in schone energie

Washington | De wereldwijde investeringen in hernieuwbare energie waren afgelopen jaar 205 miljard euro. Dat is een nieuw record, 5 procent hoger dan in 2010, meldt Bloomberg New Energy Finance. Het record is opmerkelijk omdat 2011 een economisch moeilijk jaar was. p Pagina 13

Debat

LTO pleit voor meer lokale rol bij grote stal

Den Haag | Niet de landelijke politiek, maar de lokale binding bepaalt de schaalvergroting in de veehouderij. Dat stelt LTO-bestuurder Siem Jan Schenk in de aanloop naar een debat in de Tweede Kamer morgen. „Gemeenten en provincies hebben een grote rol in de verduurzaming.” p Pagina 15

Staldak zonder asbest en met zonnepanelen

n Theo Klein

Leeuwarden | In 2024 moeten alle staldaken asbestvrij zijn. Die deadline lijkt ver weg. Maar waarom deze dure operatie nu al niet aanpakken en combineren met plaatsen van zonnepanelen op de nieuwe daken?

De Vereniging Noardlike Fryske Wâlden (NFW) startte daarom samen met Hollema Bouw uit Surhuisterveen, The Sun Factory uit Suwâld en de Rabobank het project Skjin en Energzy Neutraal.

De twee bedrijven verzorgen respectievelijk de asbestsanering en plaatsing van de panelen, Rabobank biedt deelnemers om de drempel te verlagen een lening aan tegen een iets lagere rente.

Schone energie

Volgens Ellen Gebben van de NFW slaan boeren met het project een aantal vliegen in één klap. Ze zijn verlost van het gevaarlijke asbest en kunnen nu al voldoen aan de wettelijke eisen. Tegelijk kunnen ze de saneringskosten en soms zelfs meer, terugverdienen met de schone energie die de panelen leveren. En met de verwachte stijging van energieprijzen is het niet alleen een duurzame maar ook lonende investering.

In december startte een pilotproject in Tytsjerksteradiel. Bij succes kunnen boeren uit heel de Noardlike Fryske Wâlden meedoen. Gebben: „Voor een individuele boer is asbestsanering duur en zelf op zonnenergie overstappen een ingewikkeld project met haken en ogen. Het project Skjin en Energzy Neutraal ontzorgt de boer waarbij de Noardlike Fryske Walden als één loket fungeert waar de leden van de NFW terecht kunnen. Voor elke boer is de situatie anders en wordt er per geval kosteloos een werk- en rendementsberekening gemaakt voor het meest slimme en voordelige arrangement.”

Bij de eerste voorlichtingsbijeenkomst in december was met zo'n

veertig boeren de belangstelling groot maar de wensen en behoeften divers.

„De ene boer wilde alleen maar de daken vervangen en eventueel later panelen plaatsen omdat hij tegen de kosten aanhikt. Een ander vreest dat zijn stal het gewicht van de panelen niet kan dragen etc. We bieden echter alleen een compleet arrangement aan waar boeren in kunnen stappen. Want het is niet alleen goed dat het asbest verdwijnt, stimulering van schone energie en hernieuwbare energie vinden wij ook belangrijk.

„Groot voordeel voor de boer is ook dat zijn energiekosten de komende 25 tot 30 jaar gelijk blijft. Gezien de stijgende energieprijzen een rustgevend perspectief.” Exacte cijfers van het aantal stallen met asbestdaken kan Gebben niet geven. „We hebben in de Noordelijk Friese Wouden ongeveer 750 agrarische leden. Bij de oudere stallen ligt bijna altijd asbest op het dak.

Topconditie

Gerben Land directeur van Hollema Bouw schat dat op 90 tot 95 procent van de stallen en loodsen van voor 1990 asbest ligt. „Maar veel van de

Groot voordeel voor de boer is ook dat zijn energiekosten de komende 25 tot 30 jaar gelijk blijft

Op 90 tot 95 procent van de stallen en loodsen van voor 1990 ligt asbest. Foto: Frans Andringa

oude daken zijn ook, los van de verplichting om in 2024 alle asbestdaken te hebben gesaneerd, toe aan vervanging. Sinds 1994 is gebruik van asbest verboden. Na dertig jaar zijn niet veel daken nog in topconditie. Na een periode van zo'n dertig, veertig jaar kunnen er sowieso scheuren of gaten optreden in de dakbedekking.”

Lastig

Asbest verwijderen kan behoorlijk in de papieren lopen. Gemiddeld kost volgens Land de sanering rond de negen euro per vierkante meter dak. „Bij grote schone daken waar je makkelijk bij kunt zonder grote kranen zijn de kosten per vierkante meter lager dan bij een klein dak of een dak dat lastig benaderbaar is. Een beetje stal heeft een dakoppervlak van 1400 vierkante meter. Dan zit je op een kostenpost van ca. 12.500 euro”.

Twijfel

Land snapt dat er bij sommige boeren enige twijfel is om in het project te stappen. „Zeker als er extra maatregelen nodig zijn om de constructie te verstevigen kunnen de investeringskosten iets hoger uitvallen. Dat neemt niet weg dat na de sanering en eventuele versteviging het bestaande gebouw weer jaren meekan.

Als ik een stal had van dertig jaar oud met een asbestdak dan had ik wel interesse in dit project. De zonnepanelen zijn goedkoper en beter geworden en je kunt ook veel meer salderen dan een paar jaar geleden.”

Salderingsregels

Volgens Klaas Hoekstra van The Sun Factory Suwâld is het inderdaad vooral dankzij de nieuwe salderingsregels voor kleinverbruiker voor een

Het is niet alleen goed dat het asbest verdwijnt, stimulering van schone energie vinden wij ook belangrijk

boer veel makkelijker om relatief snel de investeringen terug te verdienen. „Tot voor kort mocht je voor maximaal 5000 kWh per jaar je aan het net teruggeleverd stroom verrekenen met afgenomen stroom. Nu kunnen kleinverbruikers met een netaansluiting tot maximaal drie keer 80 ampère de teruggeleverde energie volledig verrekenen met de afgenomen stroom. Dat kan oplopen tot een 47.000 kWh per jaar.”

Terugverdientijd

Hoeveel de boer kwijt is aan de panelen is volgens Hoekstra lastig te zeggen. „Een boer die zo'n rond de 50.000 kWh wil produceren moet denken aan een bedrag rond de 80 tot 90.000 euro exclusief BTW. Hoe snel je je investering terugverdient hangt af van ligging van het dak, je eigen verbruik, de stroomprijsontwikkeling en de elektriciteitsleverancier. Want niet elke leverancier saldeert alles en ook de vergoeding kan verschillen. Maar algemeen ligt de terugverdientijd tussen de drie en tien jaar. Panelen gaan minimaal 25 jaar mee dus schiet je er volgens mij nooit bij in.”

p Meer info: www.noardlikefryskewalden.nl, www.hollemabouw.nl en www.hoekstra-suwald.nl